

Sammanställning och resultat

Unga i samskapande platsutveckling

2026-08-25 Maria Bergmark, SVID

Unga i samskapande platsutveckling

Tonåringar är en grupp som ofta glöms bort i planeringen trots att de befinner sig i en avgörande fas i livet. När deras perspektiv saknas riskerar samhället att missa viktiga behov, och ungdomar kan i sin tur känna misstro mot beslutsprocesser.

Sedan FN:s barnkonvention blev svensk lag 2020 är alla offentliga och privata aktörer som arbetar på uppdrag av staten skyldiga att säkerställa barns och ungdomars rätt att uttrycka sina åsikter i frågor som rör dem. Designdialogen i Skellefteå är ett konkret exempel på hur dessa rättigheter kan omsättas i praktiken.

Insatsen bidrar till ökad demokrati samtidigt som den utforskar kraften, möjligheter och hinder i samskapande mellan kommun, näringsliv och andra aktörer.

Steg 1

Varma Platser metoden - designdialog med unga

Sweco har på uppdrag av Arctic Design Center genomfört designdialog enligt Varma platser-metoden tillsammans med årskurs 3-elever på Baldergymnasiet i Skellefteå. Skellefteå Kommun, Skebo och lokala näringsidkare följde projektet.

Under september – november 2025 utfördes Varma platser-metoden på Nygatan/Tjärhovsgatan i Skellefteå tillsammans med åk 3-elever, VOC-23, på Baldergymnasiet.

Syfte

Syftet var att testa och utveckla metod samt stärka ungas delaktighet i stadsutvecklingen genom att samla in ungas synpunkter om en plats.

Strukturerad process för ungas inflytande

Under en digi-fysik workshopserie fick eleverna analysera platserna, generera idéer och diskutera stadsbyggnadsfrågor. Arkitekterna tog emot elevernas idéer och utvecklade dem till realiserbara förslag, som sedan presenterades för klassen för vidare dialog. Arbetet avslutades med ett seminarium där elever, kommunala beslutsfattare, fastighetsägare, näringsidkare på platsen fick mötas och diskutera projektets resultat och platsens framtid. Arbetet leddes av Swecos team: Helena Friberg Ruge (uppdragsledare), Karin Esberg (arkitekt), Anna Norrgren (landskapsarkitekt) och Ida Nilsson (innovationsledare från Sticky Beat). Projektet genomfördes i nära samarbete med Arctic Design Center och Jörgen Svedberg, barnrättsstrateg i Skellefteå kommun. Arctic Design Center har samordnat aktörerna, säkerställt metodförankringen och planerar nu ett nästa steg för att vidareutveckla och förverkliga delar av idéerna i en samskapandeprocess.

- Digi-fysik workshopserie - eleverna analysera platserna, generera idéer och diskutera stadsbyggnadsfrågor.
- Arkitekterna - utvecklade ideer till skissförslag,

- Seminarium där elever, kommunala beslutsfattare, fastighetsägare, näringsidkare på platsen fick mötas.
- Resultaten överlämnades i form av en rapport till kommunens stadsbyggnadskontor, BID-organisationen (som koordineras av Visit Skellefteå) och fastighetsägare.

Varma platser-metoden ger ungdomar en strukturerad möjlighet att påverka stadsutveckling genom workshops där deras idéer omvandlas till konkreta förslag av arkitekter. Metoden bygger på designdialogens principer och stärker ungas kunskap om platsanalys, idéutveckling och stadsbyggnadsfrågor, samtidigt som deras rättigheter enligt Barnkonventionen tydliggörs. På så sätt skapas både ett praktiskt beslutsunderlag och en modell för att stärka ungas demokratiska delaktighet. Metoden har även testats på andra platser i Sverige med goda resultat och visar på ett effektivt sätt hur ungas perspektiv kan integreras i tidiga skeden i platsutveckling.

Steg 1 - Resultat

Projektet resulterade i att elevernas idéer och analyser utvecklades till konkreta, realiserbara förslag för de två utvalda platserna i Skellefteå. Förslagen presenterades och diskuterades först med eleverna och därefter vid ett slutseminarium tillsammans med beslutsfattare. Med insikter från Skellefteås ungdomar får kommunen och fastighetsägare ett värdefullt underlag för framtida utveckling av stadens offentliga miljöer och viktiga lärdomar till regional utveckling.

Se fullständig beskrivning av Varma Platser-metoden och resultatet i rapporten *"Varma platser i Skellefteå_slutrapport_251105.pdf"*. Länk till rapport finns här:

<https://www.arcticdesigncenter.se/varma-platser-unga-i-platsutveckling/>

Steg 2

Förverkligande genom samskapande

Steg 1 i processen genomfördes utan begränsningar, vilket resulterade i omfattande skissförslag där ungdomarna fick idégenerera fritt. Att förverkliga delar av ungdomarnas idéer är en insats initierad av Arctic Design Center i syfte att bidra till ökad demokrati genom att lyfta ungas röster och skapa konkreta möjligheter till påverkan.

I steg 2 gjordes därför ett urval utifrån vad som var möjligt att förverkliga och vilka resurser som fanns tillgängliga. Utgångspunkten var i princip en obefintlig budget. I stället för att se detta som ett hinder valde vi att undersöka vad som händer när en samhällelig utmaning betraktas som ett gemensamt ansvar – där kommun, näringsliv, civilsamhälle och medborgare tillsammans bidrar utifrån sina olika förutsättningar.

Här hittade vi kraften i samskapande. Genom att bjuda in kommun och näringsliv till att bidra till samhällsnytta mötte vi ett stort engagemang. De olika aktörerna bidrog på olika sätt utifrån sin verksamhet, sina möjligheter och sina förutsättningar.

Insatsen kan därmed ses som en testyta för att utforska frågan: Vem äger egentligen utmaningarna på våra gator och offentliga platser? Är det rimligt att kommunen ensam ska

bära ansvaret för att lösa dessa, eller kan lösningarna bli starkare när ansvaret delas mellan flera aktörer?

Steg 2 – förverkligandefasen – planerades och genomfördes under februari–maj 2026, med invigning av platsen den 27 maj 2026. Tillsammans med elever, Skellefteå kommun och näringsliv skapades den så kallade Varma platsen.

Syfte

Syftet med steg 2 var att:

- Förverkliga delar av ungdomarnas idéer och därigenom bidra till ökad demokrati genom att lyfta ungas röster.
- Skapa en konkret plats där ungdomarna kan se att deras idéer tas på allvar och leder till förändring.
- Utforska hur resurser kan kraftsamlas genom samskapande mellan kommun och näringsliv.
- Undersöka vad som händer när ägandeskapet för en samhällelig utmaning delas mellan flera aktörer i stället för att ligga enbart hos kommunen.
- Identifiera möjligheter och hinder för denna typ av samskapande inom en kommunal kontext.
- Skapa framtidstro och stärka ungdomars känsla av delaktighet och möjlighet att påverka sin närmiljö.

Förverkligandeprocessen

Processen genomfördes under flera specifika förutsättningar:

- Ungdomar och arkitekter fick idégenerera fritt utan begränsningar.
- Insatsen var inte ett kommunalt projekt och kommunen kunde därför inte förväntas bidra med resurser, arbetskraft eller finansiering.
- Kommunens regelverk och beslutsprocesser behövde respekteras.
- Det fanns ingen projektbudget, utöver en mindre budget inom Arctic Design Center på cirka 10 000 kronor.
- Platsen behövde vara klar före skolavslutningen.
- Insatsen hade en betydligt kortare planerings- och genomförandetid än vad som normalt är möjligt inom kommunens ordinarie planerings- och budgetprocesser.

Processens steg

1. Avgränsning:

- Vilken del av testområdet skulle vi fokusera på?

2. Identifiera möjligheter på gatan:

- Var fick vi möblera?
- Var tillfällig, fast eller säsongsbaserad möblering mest lämplig?
- Fanns tillståndsregler och annat vi bör anpassa oss efter?

3. Hitta material och objekt:

- Vem kan bidra med möbler och återbruksmaterial?
- Vem kunde bidra med jord och blommor?
- Färg och dekalplast?

4. Planera för genomförande och förvaltning:

- Vem kunde fixa och måla möblerna?
- Fick vi måla på gatan?
- Hur skulle frakt och iordningställande av tunga objekt lösas?
- Vem skulle äga möblerna?
- Hur kunde vi skapa lösningar som var enkla för kommunen att förvalta?

5. Förankra och involvera ungdomarna:

- Kunde vi få tillgång till eleverna för att göra dem delaktiga i steg 2?
- Hur kunde ungdomarna fortsätta vara delaktiga i förverkligandet?
- Hur kunde deras idéer och uttryck bli en del av den färdiga platsen?

Resultat

Steg för steg pusslades Varma platsen ihop utifrån de resurser som vaskades fram och i samråd med Skellefteå kommun. Kommunen deltog i processen och engagerade sig för att hitta möjligheter till förverkligande, värt att notera är att insatsen inte genomfördes som ett kommunalt projekt och finansierades inte av kommunen.

Det har varit en snårig skog att navigera i och processen har varit lärorik på många sätt för alla inblandade. Samtidigt har vi hittat stigar som lett fram till ett konkret resultat. Tillsammans har vi visat på kraften i samskapande och på vad som kan hända när ägandeskapet för en samhällelig utmaning delas mellan flera aktörer.

Samskapandet gav i praktiken följande:

- Möbler och objekt: Vestre bidrog med återbruksmöbler.
- Ägandeskap av möbler: Visit Skellefteå bidrog genom Samverkansmiljonen.
- Färg på Hemmakvälls fönster: Hemmakväll och 4Sign ordnade detta på egen hand.
- Förvaltning, sopning och bevakning: Skellefteå kommun förvaltar platsen.
- Två träd: Skellefteå kommun genomförde ett test med träd på platsen.
- Lackering av möbler: Collor Skellefteå lackerade möblerna till kraftigt reducerat pris.

- Frakt: Guldstaden Frakt transporterade möbler och pall med jord till kraftigt reducerat pris.
- Blommor och blomjord: Inhandlades på Handelsträdgården i Tjärn till kraftigt reducerat pris.
- Traktorer och arbetskraft vid iordningställandet: Skellefteå kommun bidrog med detta.
- Dekaler på möbler: 4Sign bidrog utan kostnad.
- Engagemang från kommunala tjänstepersoner och medarbetare.

Värden av ungdomarnas delaktighet

Ungdomarnas engagemang var stort. Samtidigt fanns det inledningsvis en viss skepsis. Frågan "Va? Lyssnar ni verkligen på vad vi tycker och tänker?" illustrerar den demokratiska utmaning som insatsen också ville möta. När idéerna sedan började förverkligas blev det tydligt för ungdomarna att deras röster faktiskt hade betydelse.

För att stärka ungdomarnas koppling till platsen fick de löpande information genom förverkligandeprocessen. För att göra ungdomarnas röster som en fysisk del av den nya platsen fick de skriva budskap och namn på ett vimpelspel som hängdes upp på platsen. Den 27 maj hölls invigning tillsammans med eleverna och de aktörer som hade bidragit till förverkligandet, Hemmakväll med godisregn och 4 Sign med hjärtan eleverna fick hänga upp i träden.

Resultatet på platsen möter flera av elevernas önskemål. De efterfrågade bland annat:

- mer grönska och djurliv
- anslagstavla
- sitt- och hängplatser
- bordsyta för att exempelvis äta eller använda dator
- mer färg
- en mindre steril och mer levande miljö

Eleverna beskrev tidigare gatan som kall, otrygg och ful. Den nya platsen bidrar till en annan typ av rörelse på gatan och kan därmed också bidra till ökad trygghet.

Demokrati, delaktighet och framtidstro

Insatsen har skapat en konkret erfarenhet av att engagemang kan leda till förändring. En grupp ungdomar känner nu att de kan påverka sin närmiljö och att deras röster blir lyssnade på.

- Ökad delaktighet
- Ökad demokratisk tilltro
- Stärkt koppling mellan ungdomar och platsen
- Framtidstro
- Förståelse för hur samhällsutveckling kan ske i samverkan
- En konkret erfarenhet av att engagemang lönar sig
- Ett gemensamt ägande av samhällsutmaningar

En central lärdom är att det finns en stark vilja att bidra till samhällsnytta, både hos Skellefteå kommun och hos näringslivet. Effekten av att flytta ägandeskapet för en utmaning från kommunens ensamma ansvar till ett gemensamt ägande skapar vilja till delaktighet och bidrag.

Insatsen visar därmed att det finns stor potential i att betrakta offentliga platser som ett gemensamt ansvar. Näringsliv, kommun, civilsamhälle och medborgare kan bidra med olika typer av resurser, exempelvis material, kompetens, arbetskraft, finansiering, förvaltning och engagemang.

Samtidigt har insatsen synliggjort att kommunens regelverk, arbetssätt och interna planeringsstrukturer inte alltid är anpassade för denna typ av flexibelt samskapande.

Möjligheter vi har sett

- Stark vilja att bidra: Det finns en tydlig vilja att bidra till samhällsnytta hos både näringsliv och kommun. Samtliga förvaltningar som vi varit i kontakt med har visat en stark vilja att hitta lösningar och bidra utifrån sina förutsättningar.
- Gemensamt ägande skapar engagemang: När en samhällsutmaning betraktas som något flera aktörer kan bidra till skapas större engagemang och en starkare vilja att delta.
- Företag kan bidra med andra resurser än pengar: Samskapande kan handla om återbrukade produkter, material, kompetens, arbetskraft, transporter, rabatter och tjänster utan kostnad.
- Konkret samhällsnytta skapar engagemang: När företagets och kommunens bidrag blir synliga i en konkret plats blir samhällsnyttan tydlig och kan skapa stolthet och motivation.
- Samskapande kan stärka demokratin: När ungdomar ser sina idéer omsättas i fysisk förändring skapas en konkret erfarenhet av att det går att påverka.
- Ungas engagemang kan mobiliseras: Delaktighet i att forma och förverkliga platsen kan stärka ungdomarnas relation till platsen och bidra till framtidstro.
- Testytor möjliggör lärande: En mindre testyta gör det möjligt att prova lösningar och lära genom att göra.
- Flexibilitet ger nya lösningar: När allt inte behöver vara färdigplanerat från början kan resurser och möjligheter som dyker upp längs vägen tas tillvara.

Hinder vi har sett

- Upphandlingsregler begränsar samskapandet: Kommunens upphandlade avtal och krav på konsultavtal och fakturering kan göra det svårt att bjuda in andra lämpliga företag som vill bidra med resurser eller kompetens.
- Juridiska gränsdragningar: Det finns osäkerhet och juridiska hinder kring att ta emot bidrag från företag. Risker för mutbrott och frågor om vad som kan uppfattas som otillåten marknadsföring behöver hanteras.

- Begränsat utrymme för förvaltning: Förvaltningarnas budgetar och arbetsplaner är ofta detaljplanerade långt i förväg, vilket begränsar utrymmet för nya och oförutsedda insatser.
- Långa planerings- och budgetprocesser: Insatsen genomfördes på kort tid, medan kommunens ordinarie planerings- och budgetprocesser normalt kräver betydligt längre framförhållning. Det kan göra att flexibilitet och möjligheten att ta vara på uppkomna resurser går förlorad.
- Svårt för kommunala tjänstepersoner att initiera bidrag: En kommunal tjänsteperson kan inte utan vidare kontakta företag och fråga om de vill bidra med material, arbetskraft eller rabatter i syfte att skapa samhällsnytta.
- Regelverk kan stoppa enkla lösningar: Frågor som kan uppfattas som enkla – exempelvis om man får måla på en gata, placera en möbel eller ta emot ett materialbidrag – kan kräva flera bedömningar och beslut.
- Kommunens system är byggt för andra former av samverkan: Befintliga system är i hög grad utformade för beställning, upphandling, avtal och fakturering, medan samskapande ofta bygger på att flera aktörer bidrar med olika saker, ibland utan ekonomisk ersättning.

Sammanfattande lärdom

Varma platsen visar att det finns en stor kraft i att se samhällsutmaningar som gemensamma snarare än som kommunens ensamma ansvar. Näringsliv, kommun, civilsamhälle och medborgare kan tillsammans bidra med resurser, kunskap, engagemang och kreativitet. Samtidigt visar insatsen att det finns en tydlig målkonflikt mellan viljan att samskapa och de strukturer som reglerar hur en kommun får agera. Den centrala frågan framåt blir därför inte bara om kommunen och andra aktörer vill samskapa, utan hur kommunens arbetssätt, strukturer och regelverk kan skapa bättre förutsättningar för samskapande.

Kan det skapas tydligare strukturer för hur kommunen kan ta emot samhällsnyttiga bidrag? Kan det finnas arbetssätt som gör det möjligt att snabbare mobilisera resurser från näringslivet? Kan förvaltning och budgetering göras mer flexibel för mindre testinsatser? Och kan upphandlings- och juridiska frågor hanteras på ett sätt som möjliggör samskapande utan att äventyra rättssäkerhet eller likabehandling?

Insatsen visar att viljan finns. Nästa steg skulle kunna vara att undersöka vilka strukturer som behövs för att göra det möjligt att omsätta denna vilja i fler konkreta samhällslösningar.

Foton och kortfattad version finns på <https://www.arcticdesigncenter.se/varma-platser-unga-i-platsutveckling/>

Arctic Design Center är ett treårigt projekt som ägs av Region Västerbotten med samverkanspartner Region Norrbotten, Skellefteå kommun och SVID. Projektet medfinansieras av EU.